

Néhány gondolat a Harry Potterről

Nem sokkal a *Fordulópont* 8. számában megjelent cikkem (Gyerekkönyvek Németországban) megírása után, szinte végszóra került kezembe minden idők legsikeresebb gyerekkönyvsorozata, J.K. Rowling Harry Pottere. A cikkben ugyanis felvettem azt a gondolatot, hogy a gyerekolvasó és a gyerekkönyvek romló (?) viszonyában nem vagy nemcsak a gyerekekkel, hanem a könyvekkel is kellene foglalkozni. Nagyon kíváncsi lettem, milyen az a könyv, ami ilyen csattanósan bizonyította, hogy nem kell elsiratnunk az olvasást. Persze nem mernék vállalkozni rá, hogy megpróbáljam megfejteni a Harry Potter-jelenséget. A tömeghisztériászerű sikernek nyilván számos, nehezen kielemezhető oka van. Az is biztos, hogy az ilyesféle divat öngerjesztő hatású. Ha mindenki a Harry Potterről beszél, akkor mindenki el is fogja olvasni, ha divat a rajongás, akkor egyre jobban kell rajongani. Mindez azonban nem változtat azon a tényen, hogy ezeket a többszáz oldalas köteteket gyerekek milliói *valóban* végigolvassák, szeretik, beszélnek róla, foglalkoztatja a fantáziájukat.

Be kell vallanom, minden kíváncsiságom ellenére némi szkepszissel láttam olvasáshoz, mert a felfújtnak tűnő siker gyanakvóvá tett. A könyv viszont valóban kitűnő. Az első kellemes meglepetést az jelentette, hogy milyen jellegzetesen angol, milyen mélyen gyökerezik az angol hagyományokban. Hiszen a Harry Potter a manapság divatos ún. fantasy könyvek közé sorolható, melyek fiktív mágikus világban, fiktív mágikus lények között játszódnak, és többnyire amerikai szerzők írják őket, igen vegyes színvonalon. (Nem mintha ez önmagában baj volna, hiszen a csodálatos Tom Sawyer is amerikai, mégis elég sok amerikai könyvre, főként az igénytelenebbekre jellemző, hogy nemigen nyúlnak vissza semmilyen hagyományra, és ettől némileg sterilek, élettelenek.) A Harry Potter azonban ízig-vérig angol. Nem valahol és valamikor játszódik, hanem most és Angliában.

A történet tulajdonképpen egyetlen fikcióra épül: a normális emberek (a könyvben: muglik) világa mellett létezik a mágikus képességekkel bíró emberek (varázslók és boszorkányok) világa, melyről azért nem tudunk, mert az érintettek saját érdekükben igyekeznek létezésüket amennyire csak lehetséges, titokban tartani (különben a közönséges emberek minden problémájukat velük akarnák megoldatni). Ez a fikció teszi lehetővé, hogy bár a könyv napjainkban játszódik, és hitelesen mutatja be a mai világot, mégis benne van a mesék örökérvényű időtlensége is. A varázslók világa évszázadok, sőt évezredek alatt alig változik, a technikai fejlődésre csak a közönséges embereknek van szükségük, akik leleményességgel kénytelenek pótolni a mágikus képességek hiányát. Ez a változatlanág azonban az angol konzervativizmust is parodizálja (a több mint ezer évvel

ezelőtt alapított varázslóképző internátus nyilvánvalóan az angol elit internátusokra /pl. Etonre/ utal).

A szerző mintha Dickens kései utóda lenne. A kissé kaotikus, de végtelenül kedves hétgyerekes, anyagi gondokkal küzdő Weasley család (a főhős Harry barátjának, Ronnak családja) a harcias mamával és a kisfiús papával mintha egy Dickens regényből bújt volna elő, a varázsló vásárlónegyed a furcsa kis ősrégi boltocskákkal ("Ollivander – Minőségi varázspálcák – Alapítva: i.e. 382.") az "Ódon ritkaságok boltja" hangulatát árasztja. A varázslóvilág pénzürendszere (1 arany galleon = 17 ezüst sarló, 1 ezüst sarló = 29 bronz knút) a még nem is olyan régen érvényben lévő angol pénzt csúfolja ki (12 penny = 1 shilling, 20 shilling = 1 font, 21 shilling = 1 guinea) – a pénz és átváltása gyakran fordul elő Dickensnél mint a különösen gyerekgyötrő számtanpéldák témája). Már maga a kiinduló helyzet is dickenszi: a tehetséges, rokonszenves árvagyereket Oliver Twisthez és David Copperfieldhez hasonlóan szívtelen, gonosz rokonai nevelik, amíg internátusba nem kerül. Igaz, Dickens drámái, kissé szentimentális megközelítésével szemben Rowling parodisztikus, még Dickensnél is humorosabb. A mostohaszülők nem ijesztőek, hanem végtelenül nevetségesek, és bár minden rossz tulajdonságuk az abszurdumig el van túlozva, mégis teljesen hitelesek: ez a fajta ostoba intolerancia és rémült erőszakosság valóban létezik.

A Harryben váratlanul jelentkező mágikus képességek a tehetség jelképeként is felfoghatók. A jellegzetesen középszerű Dursley-család nem bírja elviselni a tehetséget, fél és undorodik tőle, ahogy a tisztességes polgárember viszolyog a cirkuszok vagy színházak gyanús, szabálytalan világától. A mágikus képességek a tehetséghez hasonlóan öröklődnek, hiszen egyes családokban mindenki varázsló (Bach családja is tele volt zenészekkel), ugyanakkor váratlanul felbukkanhat közönséges családokban is, ill. varázsló családokban is születhet valaki mágikus képességek nélkül (ők az ún. kviblik). A mágikus képesség nem azt jelenti, hogy az illető varázslattal bármit el tud érni. Nem, ez a tehetséghez hasonlóan csak lehetőség, amivel mindenkinek magának kell gazdálkodnia. A mágikus képességek gyerekkorban csak erős felindulás (düh vagy félelem) esetén, kontrollálatlanul nyilvánulnak meg. A tudatos, értelmes alkalmazáshoz rengeteget kell tanulni, erre szolgál a hétéves varázslóiskola. De a tehetség és a tanulás sem elég, erkölcsi tartás nélkül a varázsló elcsábulhat, és a hatalomvágytól megrészegedve a sötét erők szolgálatába állhat.

Ettől a kiinduló helyzettől eltekintve a mágikus világ lényegében nemigen különbözik az általunk ismert valóságtól. A felnőtt olvasót is végtelenül elszórakoztatja az a rengeteg apróság, ami a valódi világ igen szellemes paródiájaként jelenik meg varázslóváltozatban. Pl. a varázslók kedvelt sportja, a kviddics, melyet bonyolult szabályok szerint seprűnyélen lovagolva játszanak, és amely alkalmat ad a közvetítések stílusától kezdve a szurkolók és a csapatkapitány viselkedésén át a futballvilág részletgazdag

kicsúfolására, miközben a versenyseprűkhöz való viszony élénken emlékeztet a kis (és nagyobb) fiúk autó, versenybicikli és hasonló mániájára. Ezek a viccek az egész könyvet átszövik: pl. a csokibékában található, gyűjtésre csábító kártyák híres varázslók és boszorkányok képeivel, hátoldalukon a ki kicsoda stílusban megírt életrajzokkal, vagy az iskola levélpapírjának fejléce, melyen az angolszász tudományos világ cím- és rövidítésmaniájára ismerhetünk (Igazgató: Albus Dumbledore /Merlindíjas, Bűbáj-rend aranyfok., okl. főmágus, Legf. Befoly. Nagym., a Varázslók Nemzetk. Szöv. elnökh./).

Harry 11 éves korában a varázslókat és boszorkányokat kiképző internátusba kerül. Az internátus a tipikus angol iskolák levegője mellett a kelta mondavilág levegőjét is árasztja. Az is végtelenül angol, ahogy az iskolában a lehető legtermészetesebb módon élnek a kísértetek; az élőkhöz való viszonyukat a békés egymás mellett élés jellemzi. Hiszen ennek is régi hagyománya van, a régi angol kastélyokban mindig is voltak kísértetek, minden valamirevaló angol hisz a kísértetekben. (A légkör, a stílus Szerb Antal Pendragon legendáját is eszembe juttatta.) Az iskola minden varázslat és csoda mellett leginkább egy valódi angol iskolára hasonlít, hiszen végül is nem nagy különbség, hogy kémiaórán vagy bájitalórán vagyunk, ha a tevékenység és a tanár rendkívül kellemetlen viselkedése annyira hasonló. (A varázslóiskola viszont – szemben a hagyományos angol internátusokkal – koedukált. Már előző cikkemben utaltam arra, hogy a nemek viszonya sok gyerekkönyvben problematikus. A régebbi könyvek általában fiúcentrikusok, az újabbak pedig gyakran szándékoltan, és ezért erőltetett módon próbálnak megfelelni a nemek egyenjogúsága programjának. A Harry Potter ebből a szempontból is kivétel, a probléma itt egész egyszerűen nem létezik. Hiszen senkinek sem jut eszébe, hogy a varázslók vagy a boszorkányok fontosabbak-e, nyilvánvaló, hogy a tehetség, a mágikus képességek nem lehetnek nemhez kötve, és így az internátus ősrégi, amúgy jellegzetesen egynemű világa természetesen és magától értetődő módon lesz közös fiúk és lányok számára. A kviddics csapat is koedukált, hiszen a seprűn lovaglás igazán nem számít hagyományos férfi sportnak. Ugyanakkor az egyenjogúság egyáltalán nem tűnik szándékolt programnak, a könyv főhőse fiú, de egyaránt vannak fontos nőnemű és hímnemű szereplők is.)

Persze felmerülhet az a kérdés, hogy miért jó a legkülönbözőbb országokban élő gyerekek számára, ha egy könyv hitelesen ábrázol egy számukra ismeretlen közeget. Ők nem ismerik azt az angol valóságot, azokat az angol hagyományokat, amelyekből a könyv merít. Mégis azt hiszem, hogy a hitelesség mindig nagyon fontos. Hiteles nem az, ami igaz, hanem ami lehetséges, ami nem tartalmaz belső ellentmondást. A fantázia nem lehet teljesen szabad. Ha nem követi a belső törvényszerűségeket, akkor hiteltelen, tehát unalmas lesz. Ha egy szereplő nem kitalált személyiségének megfelelően cselekszik, hanem önkényesen, akkor az

olvasó a történetéből nem kap semmit. Ugyanígy fontos, hogy a közeg hiteles legyen. Ha a közeg a valóságból merít, akkor biztos, hogy hiteles lesz, mert ami a valóságban létezik, az *létezh*et is, az már kiállta a valóság próbáját. És ezt a hitelességet csalhatatlanul megérzi az az ember, az a gyerek is, aki a valóságos mintát nem is ismeri.

A történet közegét nyújtó mágikus világ elemei ősidők óta jól ismertek. A szerző imponáló műveltséggel, tarkabarka összevisszaságban merít az emberiség közös kultúrkincséből. Egyik fő forrása a középkori alkímia (az első kötet témája az örök életet biztosító, és bármilyen anyagot arannyá változtató bölcsek köve), de a mitológiából ismert kentaurók, a középkori legendás egyszarvú, a puszta tekintetével gyilkoló baziliszkus, az önmagát elégető, majd hamvaiból újjáéledő, eredetileg ókori egyiptomi fönix vagy az északgermán vérfarkas is teljes természetességgel fér meg a már a bibliai Jákob történetében is előforduló, emberalakú mandragóragyökérrel, melyről Shakespeare-nél is olvashatjuk, hogy kiáltása halált okoz. (Ezért kell a gyógynövénytanórán a mandragóra átültetéséhez fülvédőt használni.) A varázslóvilág hírességei között tartják számon Kírkét, az Odüsszeusz társait disznóvá változtató mitológiai varázslónőt, Paracelsust, a középkori orvost és alkímistát, a szintén alkímista Agrippát, vagy akár Merlint, a kelta mondák ismert varázslóját. A varázssitalok összetétele is ősrégi forrásokból származik, szerepel bennük pl. a bezoár, a kecske gyomrában emészthetetlen növényi rostokból képződő kő, melynek az arabok minden méreggel szemben védőhatást tulajdonítottak. A varázsmondások nyelve többnyire a középkori latin, a példákat akármeddig folytathatnánk.

Ezek a felhasznált elemek persze messze meghaladják a (gyerek)olvasó ismeretanyagát. Egy átlagos gyerek számára alig néhány dolog ismerős, mondjuk a seprűn lovagló boszorkány, a sárkányok, a kísértetek, a vámpírok. Mégis, ezek az ősrégi hiedelmek nagyon mélyen fekvő húrt érintenek meg bennünk. Nem véletlenül alakultak ki a világ minden táján hasonló elképzelések. Azt a mágikus világot, melyben a történet játszódik, mindannyian ismerjük, két-három éves korunkban számunkra is ilyen volt a világ, és a tudattalanunkban alighanem ilyen is marad. Ebben a világban élő és élettelen, tudatos és nem tudatos között nincs éles határ (a varázslófényképek mozognak, az iskolában felakasztott festmények figurái beszélnek, átjárnak egymáshoz látogatóba, a megbűvölt autó gazdái segítségére siet, a szörnyetegekről szóló könyvek maguk is harapnak, az álomban időnként a valóság jelenik meg, stb.). Az emberek között sincs éles határ. Pl. amikor a gonosz Voldemort megpróbálja a csecsemő Harryt elpusztítani, de átka csak megsebzí, a seben át néhány tulajdonsága Harrybe kerül, és Voldemorton kívül ő lesz az egyetlen, aki ért a kígyók nyelvén.

Ugyanakkor ez az irreális világ semmiképpen sem irracionális. Sőt, a szerző nyomatékosan kiáll a józan ész mellett. Semmi nem önkényes, semmi nem történik, ami az adott feltételek között ne volna logikus és következetes. És a szereplők személyisége teljesen reális. Sőt, (eltekintve a groteszk túlzásoktól) nemcsak reális, hanem nagyon is árnyalt, finoman kidolgozott. Hermione

például, Harry barátnője olyan, mint egy tipikus "elsőgenerációs értelmiségi". Szintén "mugli" családból származik, de szülei, két derék fogorvos, Harry nevelőszüleivel ellentétben tisztelik a mágikus képességeket, boldogok, hogy ilyen tehetséges lányuk van, és erejüktől telhetően mindent megtesznek támogatására. Maga Hermione végtelenül, szinte naivan tiszteli a tudást és a tudás birtokosait. Már az iskolába úgy érkezik, hogy előzőleg megtanulta a mágikus világgal foglalkozó összes könyvet, amihez csak hozzájutott. Ijesztő szorgalommal tanul, halálosan komolyan vesz mindent, és tudálékosságával, stréberségével mindenki idegeire megy. Lassacskán kiderül azonban, hogy ez a megszállott szorgalom kincset ér. Hermione valóban mindent tud, és tudását bármikor képes alkalmazni. Strébersége sem valódi stréberség. A stréber ugyanis a felsőbbség, a tanár tetszését akarja mindenáron elnyerni, Hermione viszont a tudás letéteményeseit látja a tanárokbán, és ezért tiszteli őket. Amikor, éppen saját növekvő tudásának segítségével átlátja, hogy ez nem mindig felel meg a valóságnak, füttyöl a felsőbbség nemtetszésére, sőt, éppen ő az, aki a következményekkel nem törődve faképnél hagyja a szélhámós jóslástanár óráját. (A jóslástanár is a könyv egyik kitűnő figurája. Remek torzképet kapunk a korunkban annyira divatos ezoterikus praktikákról, a babona mechanizmusáról, melyen Hermione a maga tudással megtámogatott tiszta észjárásával – sokakkal szemben – tökéletesen keresztüllát.)

Rowling regénysorozatának fontos erénye, hogy rendkívül izgalmas. Tulajdonképpen remek kriminek is tekinthető. Minden kötetben van valami rejtély, ami valamikor a történet vége felé egy különlegesen drámai jelenetben tisztázódik. Ezek a megoldások teljesen váratlanok és nagyon ötletesek. Kiderülésükkor az egész addigi történet teljesen más fénybe kerül, mint amikor egy kaleidoszkópot megrázva egészen más, de ugyanolyan összetett és értelmes minta jön létre. Ennek a tudásnak a birtokában újraolvasva a könyvet világossá válik, hogy sok, lényegtelennek tűnő jel mutat a teljesen logikus és következetes megoldásra, csak éppen a különlegesen szellemes fordulatok kitalálhatatlanok. Pl. már az első kötettől kezdve szerepel Harry barátjának, Ronnak patkánya. A patkány egyáltalán nem fontos, semmi különös nincs benne, miközben az angolok állatmániáját ("pet") parodizálja, inkább csak azt mutatja, hogy a sokgyerekes szegény családban nem telik divatosabb állatra, ezt a kövér, unalmas állatot is, az egyéb tárgyakhoz hasonlóan, a nagytestvérektől kellett örökölni. Ez az apró, nem feltűnő utalás jelzi, hogy a patkánnyal valami még sincs rendben, hiszen egy közönséges patkány nem él két-három évnél tovább. A magyarázatot csak a harmadik kötet végén kapjuk meg, amikor egy hihetetlenül drámai jelenet során kiderül, hogy a patkány valójában a történet egyik kulcsfigurája. Ő a gonosz Voldemort titkos híve, ő árulta el egykori barátait, Harry szüleit, és Voldemort bukása óta patkányalakban rejtőzve várja, hogy mikor térhet vissza urához.

A könyv a pompás krimielemeektől, a lassan feltároló szellemes rejtélyektől eltekintve is egészen kitűnően van felépítve, megszerkesztve. A történet egyszerre halad előre az időben, és egyszerre derül ki egyre több a

múltról; az új történésekkel párhuzamosan a már ismert események is egyre több értelmet kapnak. Azt hiszem, ez a fő oka annak, hogy az olvasó úgy érzi, mintha egy teljes, komplex világban merülne el. Ahogy saját életünket élve is egyre többet tudunk meg a múltból, egyre többet értünk meg életünk és környezetünk előtörténetéről, háttéréről, úgy tágul ki körülöttünk Harry Potter világa is. Mikor megismerjük, Harry és mi is csak annyit tudunk, hogy szülei nem autóbalesetben haltak meg, mint ahogy rokonai megpróbálták elhíttetni vele, hanem Voldemort, a gonosz varázsló gyilkolta meg őket. Harry (és vele az olvasó) előtt fokozatosan, lépésről lépésre tárul fel a múlt. Megismerkedik szülei volt barátaival, fényképek, levelek kerülnek a kezébe, különleges helyzetben legkorábbi emléke, maga a gyilkosság is felelevenedik benne. De ugyanígy egyre többet tudunk meg Voldemort előéletéről is, sőt, a kevésbé fontos szereplők élettörténete is egyre árnyaltabb lesz. Az embernek az az érzése, hogy minden szereplőnek teljes élete, teljes életrajza van, melyből szükség és lehetőség esetén tudunk meg újabb részleteket, amelyek mind hozzátesznek valamit az egészhez. Ennek a zárt, teljes, saját törvényszerűségekkel, saját történettel bíró komplex világnak nagyon nagy a varázsa. Azt hiszem, ez Tolkien *Gyűrűk ura* című, a Harry Potterrel szintén rokonságot mutató műve hatalmas sikerének is egyik magyarázata. (A kötetek közötti összefüggések mutatják, hogy a szerző a tervezett hét kötetet nem egyszerűen egymás után írja, nem kell attól tartanunk, hogy a nagy siker hatására újabb és újabb, egyre hígabb, egyre gyöngébb folytatások születnek, mint ahogy pl. a *Három testőr* vagy a *Monte Christo* esetében történt. Nem, a számos elejtett, majd később felvett szál, a sok szándékosan tisztázatlanul hagyott részlet mutatja, hogy a történet legalább vázlatosan kész kell, hogy legyen, a szerző nem évente újabb kötetet ír, hanem évente kidolgozza a soron következő kötetet.)

Ebbe a szellemes, mulatságos, kitűnő ötletekkel tarkított közegbe ágyazva mély gondolatok, valódi üzenetek vannak elrejtve. Az emberiség nagy kérdéseiről van szó, morális alapkérdésekről, a Jó és a Rossz örök harcáról. A főhősnek, Harrynek barátai segítségével minden kötetben meg kell küzdenie a Gonosszal. A könyvbéli Gonosz, Voldemort nem egyszerűen az absztrakt Rossz megtestesülése. Ezt a Gonoszt elsősorban a rasszizmus, az idegengyűlölet, a másság elutasítása, és az elvakult, könyörtelen hatalomvágy jellemzi. Voldemort és hívei arra törekednek, hogy az ősi varázslóvilág "tisztaságát" megőrizték, elítélik a "muglileszármazottakkal" való keveredést. Náluk nem az egyéni képességek, hanem a származás számít, ők az "aranyvérűek", míg a keverékek "sárvérűek", és a sárvérűeket ki kell zárni, sőt adott esetben ki kell irtani, hogy az aranyvérűeket ne fertőzhessék tovább. Mintha azt a vitát hallanánk, hogy ki az "igazi magyar". Mint megtudjuk, a varázslóvilág is régen kihalt volna, ha nem házasodnának muglikkal, és ha a muglik között felbukkanó tehetségeket nem vennék be maguk közé, ahogy a mai fejlett nyugati világ sem lehetne meg bevándorlók nélkül. Rowling egy interjúban maga is mondta, hogy Voldemort alakjának megformálásakor Hitler

lebegett a szeme előtt. Ez a Gonosz korunk valódi, élő, nyomasztóan aktuális veszélye.

A kötetek során Voldemort életét megismerve mindinkább megértjük, hogyan vált az emberiséget veszélyeztető szörnyeteggé. Ez a tudás nem jelent felmentést. A könyv egyik alapgondolata a szabad akarat, az, hogy az ember felelős a sorsáért. A könyv főhőse és a gonosz Voldemort között számos feltűnő, nyilvánvalóan szándékos hasonlóság van. Mindketten különlegesen tehetségesek, és árva gyerekként ellenséges "mugli" környezetben nőttek fel. Voldemort ennek hatására kíméletlen törtetővé válik, kiszolgáltatott gyerekkora végtelen bosszúvágyat, kielégíthetetlen hatalomvágyat fejleszt benne, az együttérzés, a szeretet számára ismeretlen fogalmak; megkeseredett nyugtalansága újabb és újabb gonosztettek felé hajtja, miközben egészen különleges képességeit féktelen hatalom- és bosszúvágya szolgálatába állítja. Harry ezzel szemben hasonló előtörténete ellenére a barátságot és az együttérzést választja. Igaz, szülei egyéves koráig, amikor Voldemort meggyilkolta őket, nagyon szerették, és ez a szeretet, ha tudatosan nem is emlékezhet rá, beépült személyiségébe, és erőt ad neki. A lényeg azonban a szabad választás, az, hogy az ember mit *akar*. A tanulókat az iskolába érkezésükkor beosztják az internátus négy házába. A négy ház négy személyiségtípusnak, négy alaptermészetnek felel meg. Az egyik házba a bátrak, a másikba a békeszerető igazságosok, a harmadikba az éleseszű, tudást tisztelők, a negyedikbe az agyafűrt és ravasz becsvágyóak kerülnek, ez utóbbi házban sok olyan varázsló is lakott, aki később a fekete hatalom szolgálatába állt. A beosztást egy varázserejű süveg végzi, aki minden fejről, melyre ráteszik, megmondja, hogy melyik házba való. (Ez nagyon fontos gondolat. Azt fejezi ki, hogy az embert saját személyiségének megfelelően, arra alapozva kell fejleszteni, az alkattal, az alaptermészettel sosem szabad szembehelyezkedni.) Harry azonban olyan tehetséges, hogy képességei alapján több házra is alkalmas volna, a süveg szerint a becsvágyóak háza is hozzásegítené céljai eléréséhez. Harry azonban semmiképpen nem akar odakerülni, ellenszenvesnek találja az odatartozók kíméletlenségét, erőszakosságát, visszariasztja, hogy tudja, valaha Voldemort maga is ennek a háznak volt a lakója. A süveg tudomásul veszi elhatározását, mivel sorsában az a döntő, amit ő maga akar. Képességei, tulajdonságai, előtörténete alapján ő is lehetne Voldemort, de ő nem ezt *akarja*, más sorsot választ magának, így kerül a bátrak házába.

A hét kötet, a főszereplő hét iskolaévének története egy személyiség fejlődéstörténete is. Teljesen szokatlan az ifjúsági regényekben, hogy a gyerekszereplő idővel valóban idősebb, valóban érettebb legyen. A legtöbb gyerekkönyvben a szereplők személyisége olyan, mint egy pillanatfelvétel. Ez persze nem baj. Ransome kitűnő *Fecskék és Fruskák* sorozatában pl. a gyerekek végig olyanok, amilyeneknek őket az első kötetben megismerjük. Kalandjaik szórakoztatóak, ők maguk nagyon rokonszenvesek, tehát az

olvasó szívesen tölt velük sok időt, a kötetek tulajdonképpen "változatok egy témára". (Nagy kár, hogy csak egy részük jelent meg magyarul). Az idő valójában áll, az évek csak látszólag telnek, mert egy évbe nem fér el annyi esemény, amennyit az író kitalált. A gyerekek nem fejlődnek, nem változnak, a történetek azt mutatják, hogy mi minden történhetne velük, talán egymás helyett, de a valóságban semmiképpen sem egymás után, mert nem képzelhető el, hogy valaki tizenkét éves korában lényegében ugyanolyan legyen, mint mondjuk három évvel később. Rowlingot viszont láthatólag foglalkoztatja a változás. A hét kötet nyilvánvalóan a felnőtté válás története is lesz. A kötetek fokozatosan egyre idősebb gyerekeknek vannak szánva, ahogy a felnövő Harryt is egészen más problémák foglalkoztatják, mint az iskolába lépő kisfiút. Ez a tendencia a negyedik, magyarul még nem hozzáférhető kötetben még sokkal feltűnőbb. A tizennégy éves főszereplő valódi serdülő, serdülő problémákkal, a történet is egyre inkább kilép az iskola keretei közül, egyre erősebben jelennek meg benne a felnőttvilág problémái (köztük a politikai élet kitűnő karikatúrája), ahogy a felnövő gyerek számára is megnyílik a világ.

A Harry Pottert olvasva feltűnik, hogy mekkora műgonddal készült ez a könyv. A csodálatos varázsmondások, a szellemes beszélő nevek (ezek egy része sajnos a fordítással óhatatlanul veszít az értékéből, de szerencsére marad azért elég), a számtalan apró ötlet, amit egyáltalán nem biztos, hogy minden olvasó első olvasásra észrevesz (pl. a belenéző legmélyebb vágyát visszatükröző mágikus tükör felirata visszafelé olvasva árulja el, hogy mire szolgál: Edevis amen ahze erkyt docr amen.), olyasfajta élvezetet nyújt, mint amikor egy festményen vagy egy faragványokkal borított épületen újabb meg újabb részleteket fedez fel az ember. Ez a gazdagság, sokrétűség is magyarázhatja, hogy a Harry Pottert annyiféle olvasó szereti. Biztosan van, akit a mágikus világ nyűgöz le, mást leginkább talán az izgalmas krimi ragad magával. Az én számomra a legnagyobb élvezetet a könyv ironikus humora jelentette. Szerencsére úgy tűnik, a vicces ötletek is kifogyhatatlanok. Egy példa erre a negyedik, amúgy komorabb és sötétebb hangulatú kötetből a bulvárújságíró figurája, akinek gyorsírótolla, alighogy az interjúalany kinyitja a száját, máris önműködően, széleseben ontani kezdi a hazugságokkal, (bogár alakban) kifürkészett titkokkal, kínos intimitásokkal kevert közhelyeket.

A Harry Potter óriási sikerében az a feltűnő, hogy ezt a könyvet szinte minden gyerek olvassa. A rendszeresen olvasó és az amúgy nemigen olvasó gyerekek is. Az a benyomásom, hogy az olvasó gyerekek általában nagyon, esetleg kiemelkedően jó könyvnek tartják, szokásuk szerint többször elolvassák, de hozzáállásuk tárgyilagos marad, egyes részleteket kritizálnak is. A hisztériaszerű rajongást mintha inkább a nem annyira olvasó gyerekek mutatnák. Egyrészt valószínűleg hozzá vannak szokva a rajongáshoz, a popsztárokért, az együttesekért is rövid ideig, de annál hevesebben kell őrzöngeni, de talán nem csak erről van szó. Az olvasó

gyerek ismeri az olvasás élvezetét, és nagyon boldog, ha egy igazán jó könyv felfokozza ezt az élvezetet. A nem olvasó gyerek viszont nem tudja, hogy mit jelenthet az olvasás. Az élvezetet, amit a Harry Potter olvasása közben átél, teljes egészében ennek a konkrét könyvnek tulajdonítja.

A gyerekek nehezen szakadnak el Harry Potter világától. Ezt mutatja az a rengeteg Harry Potter klub, ami villámsebességgel jött létre, az internetes kollektív Harry Potter-játékok (melyekben pl. egy könyvbeli szereplő bőrébe lehet bújni, iskolai dolgozatokat, újságcikket írni stb.). A gyerekek kvízzjátékokat rendeznek, melyek során a legkifinomultabb apróságokra rákérdezve teszik próbára egymás könyvismeretét. Mindezek lényege, hogy a könyv végigolvasása után is élő és jelenlévő maradjon ez a varázslatos közeg. A pénzéhes világ persze ebből is hasznot fog húzni. Nemsokára el leszünk árasztva Harry Potter mütyürkével, ruhákkal, fantáziátlan játékokkal. Ezen lehet sajnálkozni. De nézhetjük a másik oldalról is. Örülhetünk, hogy a divat ezúttal igazi értéket kapott föl, hogy a divat hátán olyan gyerekek is hozzájuthatnak ehhez a csodálatos élményhez, akik az ilyesmiről általában nagy valószínűséggel lemaradnak. Én mindenesetre biztos vagyok benne, hogy a Harry Pottert a divathullám levonulása után is nagyon sokan fogják olvasni.

Megjelent: *Fordulópont* 9. szám, 2000/3